

DEN SIMONS

DRUD

II deo

Preveo
Goran Skrobonja

Laguna

Naslov originala

Dan Simmons
DROOD

Copyright © 2009 by Dan Simmons

Translation Copyright © 2009 za srpsko izdanje, LAGUNA

DRUD
Drugi deo

DVADESET TREĆE POGLAVLJE

Stog tog leta 1867, Kerolajn, Keri, naših troje slugu (Džordž, Besi i Agnes) i ja umalo nismo ostali bez doma. Umalo se nismo obreli na ulici.

Naravno, znali smo da nam ističe zakup na Melkum plejsu broj devet, ali ja sam bio siguran da se uslovi zakupa mogu produžiti za još najmanje godinu ili dve i da će tako i biti, uprkos mojim čestim razmiricama s gazdom. Ispostavilo se da sam neosnovano bio ubeđen. Stoga je jul uglavnom bio posvećen jurnjavi po Londonu i pokušavanju da pronađemo mesto gde ćemo stanovati.

Ne moram ni napomenuti da sam bio toliko zauzet *Mesečevim kamenom* čitavog juna – do tada sam napisao prva tri nastavka za Dikensov časopis – a posle juna toliko obuzet drugim projektom koji mi je Dikens doneo, da je samo Kerolajn jurcala.

A dok je ona jurcala, ja sam se povukao u mir svog kluba da završim prva tri nastavka *Mesečevog kamena*.

Na kraju juna, poslednjeg vikenda, otišao sam u Gadshil i pročitao dovršena poglavlja Dikensu. Toliko se oduševio onim što je čuo da mi je na licu mesta platio oko 750 funti za prava da roman objavi u nastavcima u časopisu *Preko cele godine* i

odredio je da se prvi objavi petnaestog decembra. Na osnovu tih vesti, odmah sam javio braći Harper u Sjedinjenim Državama da izdvoje jednak iznos za prava na tamošnje objavljivanje u nastavcima.

Kada sam se 1. jula vratio u London, Kerolajn mi je zujala oko glave kao gladna muva, tražeći da odem i pogledam kuće u zakup ili na prodaju koje je pronašla. Učinio sam to i sve su, osim možda jedne kuće u ulici Terasa Kornvol, bile takve da sam očigledno samo izgubio vreme. Prekorio sam Kerolajn što je tragala za kućama izvan Merilebona, pošto mi je taj kraj prirastao srcu. (Takođe, naravno, bilo mi je potrebno da svako moje novo prebivalište sa Kerolajn bude blizu Ulice Bolsover, gde se „gospođa Dason“ nastanila praktično zastalno.)

Moj svadljivi gazda na Melkum plejsu sada je insistirao da kuću ispraznimo do prvog avgusta – taj zahtev sam dočekao smireno, nameran da ga prenebregnem kada vreme dođe, ali Kerolajn je zbog njega imala ozbiljne glavobolje i utrošila je dane na još mahnitije traganje, a duge večeri na rečito prigovaranje.

U maju me je Dickens pozvao da sa njim saradujem na dugačkoj priči za božićno izdanje *Preko cele godine* za 1867, i ja sam pristao, ali tek pošto sam s Vilksom u redakciji vodio dugačke i povremeno bezmalo komične pregovore o plaćanju (Dickens je, smotreno, izbegavao sve finansijske pregovore sa mnom.) Tražio sam veoma visok iznos od 400 funti za svoju polovinu priče, premda priznajem, dragi čitaoci, da mi je ta suma pala na pamet samo zato što je bila tačno deset puta veća od onoga što mi je plaćeno 1855. godine za moj prvi uspešan prilog Dikensovom časopisu – priču *Sestra Rouz*. Na kraju sam pristao na 300 funti ne zbog slabosti ili zato što su me izdali živci, već zbog toga što sam hteo da se u javnosti ponovo vežem za Dikensa, a privatno da zalečim sve one male rane koje su možda bile nanesene tog meseca zbog te afere s Drudom.

Dickens je, čitavog tog leta, bio izvanredno raspoložen. Ja sam bio spreman da se vratim radu na *Mesečevom kamenu* do

kraja jula, ali tokom vikenda u Gadshilu Dickens me je uverio da smesta treba da započnemo saradnju na Božićnim pričama. Predložio je da sastavimo pripovest zasnovanu na našem putovanju preko Alpa 1853. godine – u vreme kada smo obojica u mnogo čemu bili srećniji – i predložio je naslov, *Bez prolaza*.

Kerolajn je sa oduševljenjem dočekala vest da privremeno odlažem *Mesečev kamen* na policu; bila je besna kada je čula da ću dobar deo sledećih nekoliko meseci provesti u Gadshilu.

Istog ponedeljka po mom povratku iz Gadshila – dok je Kerolajn sedela zaključana u svojoj sobi i cmizdreći me optuživala da je ostavljam samu da nam traži dom, bez ikakve pomoći – stigla mi je poruka od Dikensa, koji je došao u grad da radi u redakciji časopisa:

Ovim potvrđujem da sam ja, dolepotpisani, bio (privremeno) baljezgavo magare kada sam izjavio kako će božićni broj imati trideset dve stranice. I stoga izjavljujem kako će se navedeni božićni broj sastojati od četrdeset osam stranica, i to dugačkih i teških, kako sam već dokazao i pokazao znojem čela svog.

U takvom je šaljivom raspoloženju bio Čarls Dickens tog jula 1867.

Marta R. je bila mnogo bolje raspoložena od Kerolajn G. tog leta i bezmalo svakodnevno sam, po završenom poslu u klubu *Ateneum*, večeravao i noćio u Ulici Bolsover. Pošto sam s vremena na vreme držao sobu u klubu i uz to često odlazio vozom u Gadshil da se s Dikensom posavetujem o priči *Bez prolaza*, pa i tamo ponekad prenoćio, Kerolajn nije ništa pitala.

Onda sam jedne večeri, baš kada sam završio ranu večeru u svom klubu, podigao pogled i video kako mi inspektor Čarls Frederik Fild krupnim koracima prilazi kroz obedovaonicu. Bez pitanja, privukao je stolicu mom stolu za jednoga i seo.

Bio sam najpre u iskušenju da kažem: „Plašim se da u ovaj klub pristup imaju samo gospoda, inspektore“, ali kada sam na njegovom licu video veoma neobičan osmeh, samo sam obrisao usne salvetom, upitno podigao obrvu i sačekao.

„Dobra vest, dragi moj gospodine Kolinse, i hteo sam da vam je ja prvi saopštim.“

„Uhvatili ste...“ Obazreo sam se po velikoj prostoriji u kojoj je obojevalo vrlo malo ljudi. „...gospodina iz podzemlja?“

„Još ne, gospodine. Još ne. Ali ubrzo! Ne, ovo se odnosi na vaše trenutne nevolje zbog traženja novog stana.“

Ja nisam ispričao inspektor Fildu da mi je zakup istekao, ali više me nije iznenadivala ama baš nijedna informacija koju je taj čovek imao. Čekao sam i dalje.

„Sećate li se da vam je gospođa Šernvold bila prepreka“, upitao je tiho, obazrevši se naokolo kao da smo dva zaverenika.

„Naravno.“

„Pa, gospodine, prepreke više nema.“

To me je uistinu iznenadilo. „Gospođa se predomislila?“, zapitah.

„Gospođa je“, kazao je inspektor Fild, „mrtva.“

Trepnuo sam nekoliko puta i nagnuo se napred, šapućući još konspirativnije nego inspektor. „Kako je umrla?“ Gospođa Šernvold je bila jedna od onih mršavih, tvrdoglavih babuskerica od šezdesetak godina, i činilo se sigurnim da će doživeti još mršavijih, još tvrdoglavijih devedeset.

„Bila je toliko ljubazna da se strmoglavi niza stepenice i skrši šiju, gospodine Kolinse.“

„Preneražen sam!“, rekao sam ja. „Gde to?“

„Pa, u kući na Gloster plejsu broj devedeset, istina, ali na stepeništu za posluhu. Uselite li se, nećete tuda ni prolaziti, pa vas neće ni podsećati na njenu nesreću.“

„Na stepeništu za posluhu“, ponovio sam, pomislivši na svoju gospođu zelene kože i kljova od belokosti. „Šta je pod milim bogom gospođa Šernvold tražila na stepeništu za posluhu?“

„To nikada nećemo saznati“, zakikotao se inspektor. „Ali vreme nije moglo biti pogodnije, gospodine Kolinse, je l' da? Više vam ništa ne stoji na putu da date ponudu za kuću.“

„Sin misionar“, rekao sam ja. „On će se svakako vratiti iz Afrike, ili gde se već ne nalazi, i...“

Inspektor Fild je tu pomisao odbacio mahnuvši žuljevitom šakom. „Ispostavilo se da sirota gospođa Šernvold nije otplatila hipoteku za Gloster plejs broj devedeset. Ta kuća joj nije ni pripadala pa nije mogla ni da je pokloni, gospodine.“

„Ko onda ima tapiju na nju?“

„Lord Portman. Ispostavilo se da je kuća *oduvek* bila pod kontrolom lorda Portmana.“

„Pa ja sam se upoznao s lordom Portmanom!“, uskliknuo sam, toliko glasno da se nekoliko gostiju okrenulo i zambuljilo u mene. Mnogo tiše, rekao sam: „Poznajem ga, inspektore. Razuman je čovek. Mislim da je vlasnik mnogih nekretnina oko Portman skvera... u Ulici Bejker i na Gloster plejsu.“

„Mislim da ste u pravu, gospodine Kolinse“, rekao je Fild uz taj zadovoljan, čak zloban kez.

„Imate li pojma koliko bi tražio za kuću?“, rekao sam ja.

„Bio sam toliko slobodan da se raspitam“, kazao je inspektor Fild. „Lord Portman kaže kako bi pristao na dvadesetogodišnji zakup nekretnine za osamsto funti. To, naravno, obuhvata i one ljupke štale u konjušnici. One bi se mogle dati u podzakup i tako bi se izmirila kirija.“

Usta su mi se osušila, pa sam srknuo malo porta. Osamsto funti je bilo pravo bogatstvo – više nego što sam u to vreme imao na raspolaganju – ali znao sam isto tako da ćemo, posle majčine smrti, Čarli i ja naslediti, u podjednakim delovima, oko 5.000 funti što je njoj ostalo od tetke, iako bi – po uslovima očevog testamenta – ostatak kapitala u njegovoj i njenoj zaoštavštini ostao vezan. A inspektor je nesumnjivo imao pravo u pogledu izdavanja veoma lepih štala u podzakup.

Inspektor Fild je izvadio dve sumnjivo tamne cigare iz sakoa. „Pretpostavljam da se po pravilima vašeg kluba sme pušiti u obedovaonici“, pitao je.

„Naravno.“

Odsekao je kraj obema cigarama, pružio mi jednu, pripalio svoju, zapućkao zadovoljno i prineo šibicu da pripali moju, a ja sam mu se primakao.

Inspektor Fild je mahnuo Bartlsu, najstarijem i najdostojanstvenijem kelneru u klubu, i rekao: „Dobri moj, budi ljubazan i donesi mi čašu onoga što pije gospodin Kolins. Hvala ti.“

Dok se Bartls žurno udaljjavao – mršteći se malo zbog zapovedničkog tona tog nemarno odevenog neznanca – ja sam se zapitao, i to ne prvi put, kako se to moja sudbina tako preplela sa sudbinom tog čudnog, oholog policajca.

„Dobra cigara, zar ne, gospodine Kolinse?“

Imala je ukus kao nešto što je izraslo u plesnivoj čizmi u nekom zaboravljenom podrumu i tamo ubrano. „Prvoklasna“, rekao sam ja.

Inspektoru je stiglo vino i onaj uvek budan i uvek konzervativan, škrti deo mog uma dodao ga je, sa oklevanjem, mom već značajno visokom računu u klubu.

„Za krajnje povoljan i srećan preokret“, nazdravio je inspektor Fild i podigao čašu.

Ja sam podigao svoju i dodirnuo kristal kristalom, pomislivši pri tom kako će Kerolajn možda – konačno – prestati da zanoveta i cvili. Priznajem da tada, baš kao ni u danima koji će uslediti, niti jednom nisam pomislio na sirotu gospođu Šernvold i njenu ironičnu sudbinu, osim kada sam slagao Kerolajn za mesto i način na koji je stara gospođa skončala.

Mislim da je vreme, dragi čitaoci iz moje posthumne budućnosti, da vam ispričam ponešto o drugom Vilkiju.

Moram pretpostaviti da ste sve do sada smatrali kako je taj drugi Vilki ili proizvod moje mašte, ili posledica laudanuma koji sam primoran da uzimam. On nije niti jedno, niti drugo.

Čitavog života me progoni drugo ja. Kao veoma mali, bio sam siguran da imam drugara u igri, svog blizanca, i često sam majci pričao o njemu. U detinjstvu, slušao sam oca dok priča kako je „Vilkija“ učio da crta, a znao sam da u to vreme nisam bio kod kuće. Od tih podučavanja koristi je imao moj dvojnjak. Sa petnaest godina sam prvi put iskusio fizičku ljubav sa starijom ženom, i nisam se iznenadio kad sam video da drugi Vilki – jednako mlad, bistrok i golobrad kao i ja – sve to posmatra iz senovitog ćoška s golemim zanimanjem. Na početku mog odraslog doba, to drugo ja kao da se povuklo u sivo carstvo iz kojeg je i došlo. Nekoliko godina, bio sam siguran da sam ga ostavio za sobom.

Ali godinu-dve pre nego što sam počeo da pišem ove memoare, kada je reumatski giht bio preuporno bolan da bih izdržao bez pomoći opijumske tinkture, drugi Vilki se vratio. Iako je moja ličnost postala blaža, veselija, prijaznija prema svima, ličnost Drugog Vilkija kao da je postala oštrija i agresivnija dok nismo bili jedan s drugim. Godinama pre toga, kada sam tek upoznao Persija Ficdžeralda (pre nego što je Ficdžerald postao toliki Dikensov miljenik), poverio sam mu: „*Progoni me čudna avet, tako da često pomislim kako 'neko stoji iza mene'*.“

Nikada nisam odbacivao činjenicu da laudanum utiče na prizivanje tog Drugog Vilkija. Tomas de Kvinsi, pisac *Priznanja uživaoca opijuma* i prijatelj mojih roditelja, napisao je: „*Ako čovek koji samo o volovima priča postane uživatelj opijuma, sva je verovatnoća da će (ako već nije toliko tup da uopšte ne sanja) – sanjati volove.*“ I u pisanju i u životu bio sam opsednut dvostrukim identitetom – dvojnikom koji vreba tik iza maglenih granica svakodnevnosti – tako da se ne treba čuditi što je opijum koji sam uzimao svakoga dana, droga tako često

korišćena da otvara vrata drugim stvarnostima, prizvao Drugog Vilkija, koji se igrao mnome još od malih nogu.

Ukoliko ste čitali moja dela, dragi čitaoci, znate da to pitanje identiteta prožima većinu mojih priča i sve romane, još od *Antonine*, koju sam započeo kad mi je bilo samo dvadeset dve godine. Dvojnici, koji često predstavljaju dobro i zlo, tumaraju stranicama mojih pripovesti. Često moji likovi (recimo, Lora Ferli u mojoj *Ženi u belom* i Magdalen Vanstoun u mom novijem delu *Bezimeni*) dožive da im identitet bude nemilosrdno i nasilno oduzet, tako da moraju nastanjivati šuplje ljuštore drugih imena, drugih umova, drugih koža.

Čak i kada dozvolim svojim likovima da zadrže sopstveni identitet, oni ga najčešće moraju kriti, pa se predstavljaju kao neko drugi, ili se suočavaju s gubitkom tog identiteta zbog toga što su oslepeli, ogluveli, onemeli ili ostali sakati. Iz mojih likova stalno izranjaju nove ličnosti, a tu transformaciju sve češće izaziva upotreba droga.

Čarls Dikens je prezirao taj aspekt mog pisanja, ali izgleda da su ga moji čitaoci voleli. A navešću i to da nisam bio jedini pisac opsednut pitanjima „drugog ja“ i dvostrukih, istovetnih ili pobrkanih identiteta: izvesno piskaralo Viljem Šekspir u svojim delima bavio se takvim temama i konvencijama mnogo češće od mene.

Često sam se pitao – čak i pre nego što je započeo košmarni period s Drudom – nisam li možda manje vredan usled onih osobina koje meni nedostaju, ali ih očito ima Drugi Vilki. Na primer, tu je moje ime. Ili bolje rečeno, način na koji su drugi ljudi koristili moje ime.

Izgleda da sam bio Vilki za sve: ne gospodin Kolins (premda su se inspektor Fild i njegovi operativci izuzetno trudili da mi se obraćaju s takvim uvažavanjem) niti čak Kolins (onako kako sam se ja, možda previše neposredno, obraćao Čarlsu Dikensu sa „dragi moj Dikense“) ... već samo Vilki. Kao da sam zauvek za druge ostao dete, čak i za decu. Keri je odrasla nazivajući me

Vilki. Sva mnogobrojna Dikensova deca, dok god nisu porasla, zvala su me Vilki osim ako im drugačije ne bi naredili Dikens, Ketrin ili Džordžina. Muškarci u mom klubu, koji se sebi ravnima nikada nisu obraćali po imenu, iako su možda te druge poznavali decenijama, davali su sebi tu slobodu da se meni obraćaju sa Vilki gotovo odmah pošto bismo se upoznali.

Bilo je to vrlo zanimljivo.

Ujutro posle noći kad sam provirio u svoju radnu sobu i video kako Dikens razgovara s Drudom i drugim Vilkijem u mojoj radnoj sobi – a potom se žurno povukao – priznao sam Jedinstvenom uz doručak da sam usnio čudan san o takvom sastanku.

„Ali to se zaista dogodilo!“, uskliknuo je Dikens. „Bio si tamo, dragi moj Vilki! Satima smo razgovarali.“

„Uopšte se ne sećam o čemu se pričalo“, rekao sam i osetio kako mi se koža ježi kao od ledenih iglica.

„Možda je tako i najbolje“, kazao je Dikens. „Drud ponekad koristi svoj magnetni uticaj da delimično ili sasvim izbriše sva sećanja na sastanak, ukoliko smatra da bi se u opasnosti našli on ili njegov sagovornik koji pamti o čemu se razgovaralo. Takvo hipnotičko brisanje ne deluje na mene, naravno, pošto ja isto tako primenjujem hipnotičke veštine.“

Ma nije valjda?, pomislio sam sarkastično. Naglas sam rekao: „Ako se ono što sam sanjao zaista dogodilo, ako se taj sastanak zbio, kako je Drud ušao u kuću? Slučajno znam da je zgrada bila sasvim bezbedno zaključana.“

Dikens se osmehnuo dok je premazivao drugo parče tosta marmeladom. „To mi nije rekao, dragi moj Vilki. U poslednje dve godine stekao sam utisak da postoji malo takvih mesta na koja Drud ne može da dospe ako to želi.“

„Kažeš li to da je on neka vrsta duha?“

„Ni najmanje, dragi moj Vilki. Ni najmanje.“

„Ispričaj mi onda“, rekao sam donekle ogorčeno, „o čemu smo to 'više sati razgovarali' ... i šta mi je taj fantom naredio da zaboravim?“

Dikens je oklevao. „Hoću“, najzad je prozborio. „Ali najbolje bi bilo da sačekam s tim. Predstoje izvesni događaji, i možda bi bilo najpametnije da u ovom trenutku ne znaš za njih, dragi moj Vilki. Ima i drugih činjenica kojih je bolje da ne budeš svestan zbog sopstvenog poimanja časti... tako da, na primer, možeš iskreno reći inspektoru Čarlsu Frederiku Fildu da se nisi sastao s Drudom i da ne znaš šta fantom smer.“

„Zašto mi je onda on – ili zašto si mi ti – rekao prošle noći za njih?“, navaljivao sam ja. Još nisam bio uzeo svoj jutarnji laudanum i mozak me je bolelo od vapaja za njim.

„Zbog pribavljanja tvoje dozvole“, rekao je Dickens.

„Dozvole za šta?“ Malo mi je nedostajalo da se razbesnim.

Dikens se ponovo osmehnuo i potapšao me po ruci na onaj svoj nepodnošljiv način. „Ubrzo ćeš to i sam videti, prijatelju. A kada sve to prođe, ispričaću ti sve pojedinosti o našem dugom razgovoru koji se zbio prošle noći. Dajem ti reč.“

Morao sam da se zadovoljim time, iako sam bio mnogo manje uveren da je uopšte *bilo* sastanka između Druda, Dikensa i Drugog Vilki. Pre će biti da je Dickens koristio prednosti mog laudanumskog sna za svoje nedokučive ciljeve.

Ili Drugi Vilki ima sopstvene tajne ciljeve i planove. Od te mogućnosti još sam se više naježio.

Preselili smo se na Gloster plejs broj devedeset početkom septembra 1867. Bio sam primoran da uzmem zajam preko svojih advokata onih osamsto funti za zakup, ali inspektor Fild je s pravom rekao da mogu izdavati konjušnicu iza kuće; dao sam je u podzakup ženi koja je imala četiri konja, za četrdeset funti godišnje, premda sam se namučio dok je nisam naterao da to plati na vreme.

Kuća na Gloster plejsu bila je mnogo veća i veličanstvenija od doma koji smo bili iznajmili na Melkum plejsu. Ova petospratnica bila je uvučena dalje od ulice, s terasama, sa dovoljno

prostora za porodicu mnogo veću od naše i za posluhu daleko brojniju, obučeniju i pristojniju od naših sirotih troje beskućnika. Sada smo imali dovoljno gostinskih soba za malu vojsku posetilaca. Trpezarija u prizemlju bila je tripud veća od one na Melkum plejsu, a udobnu sobu iza nje koristili smo kao porodičnu dnevnu sobu. Ja sam odmah zauzeo za svoju radnu sobu ogroman dvostruki salon u obliku slova L u prizemlju iako se nalazio na putu posetiocima koji su prolazili predvorjem, slugama koje su čistile, Kerolajn koja je radila u obližnjoj dnevnoj sobi, svi su upadali i tu se odvijao sav promet svakodnevnog života. Budući na središnjem položaju u kući, sa ogromnim kaminom i visokim prozorima, odavala je utisak prozračnosti, pa u njoj ne beše one izolovanosti i tame moje radne sobe na Melkum plejsu. Ostajalo mi je samo da se nadam da se Drugi Vilki neće useliti s nama.

Kada je krajem jeseni kuća najzad preuređena, veoma mi se dopadala. Posvuda su bile moje knjige i slike, naravno, a zidovi Gloster plejsa s drvenim oplatama bili su mnogo pogodniji za izlaganje mojih umetničkih dela od tamnih, tapetama prekrivenih zidova naših ranijih prebivališta.

Imao sam majčin portret u beloj haljini iz vremena kada je bila devojčica – naslikala ga je Margaret Karpenter – i okačio sam ga u svojoj radnoj sobi. Moja mati nikada nije videla tu sliku (pošto je smatrala nedoličnim da uđe u kuću u kojoj živi Kerolajn G.), ali izvestio sam je u pismu kako joj je taj portret „...i dalje veran posle toliko godina“. (To nije bilo sasvim tačno pošto mi je mati sada bila u sedamdesetim, i starost je učinila svoje.)

U mojoj radnoj sobi, pored očevog masivnog pisaćeg stola, visile su dve velike slike: očev portret i pejzaž Sorenta koji je on uradio. Na drugom zidu prekrivenom drvenom oplatom bila su okačena dva moja portreta, jedan iz momačkih dana, delo mog brata Čarlija, i jedan koji je naslikao Mile. Jedino moje delo u kući bila je slika s akademije, „Švercerovo sklonište“; nju sam okačio u obedovaonici.

Nisam imao poverenja u tu novotariju, gasno osvetljenje – iako su Dickens i ostali podetinjili od oduševljenja zbog nje – tako da su moje sobe, knjige, zastori, pisci sto i slike na Gloster plejsu broj devedeset i dalje bile osvetljene voštanicama, baš kao u mojim prethodnim kućama. Voleo sam tu blagu svetlost koju su sveće i kamini darivali svemu – pogotovo licima ljudi kad bi se okupili oko ognjišta ili trpezarijskog stola – i nika-da je ne bih zamenio oštrim, nehumanim bleštavilom gasnog osvetljenja, iako sam od rada uz sveće dobijao teške glavobolje zbog kojih su mi bile neophodne nove doze laudanuma. Bila je to mala cena za lepotu.

Koliko god da je kuća spolja izgledala grandiozno, donekle je oronula pod režimom pokojne gospođe Šernvold, pa je prava mala vojska radnika više od mesec dana krećila, popravljala te instalirala vodovodne cevi, rušila pregrade, stavljala nove oplata i pločice, i uopšte dovodila kuću u stanje kakvo se i očekuje od tako prefinjenog doma.

Pri sređivanju tog haosa najpre sam ukinuo sve društvene posete, bilo da je reč o primanju gostiju ili odlasku u goste. Drugi korak bio mi je da se uklonim iz mogućeg blaženstva na Gloster plejsu broj devedeset – tako da sam nedeljama spavao i radio isključivo u majčinoj seoskoj kući u Sautboru ili na imanju Gadshil – a prašnjavi, prljavi nadzor prepustio sam Kerolajn. Desetog septembra, dan pošto smo se uselili, napisao sam svom prijatelju Frederiku Lemanu: „*Morao sam da napustim staru kuću – pronađem novu – pogađam se za tu novu i uzmem je – uz konsultacije sa advokatima i nadzornicima – uposlim britanske radnike – i za sve to vreme i dalje obavljam svoj posao književnika bez makar jednog dana prekida.*“

Ta je jesen bila topla i Dickens i ja smo zajedno pisali *Bez prolaza*, prvenstveno u njegovoj ljupkoj maloj švajcarskoj vili. Dickens je svoj dugačak pisci sto na prvom spratu preobrazio u zajednički sto – sa dva prostora za noge – pa smo duge sate skupa pisali dok je prijatnu jesenju tišinu remetilo samo zujanje

pčela i njemu slično zujanje povremenih komentara i pitanja koje smo razmenjivali.

Još krajem avgusta, Dickens mi je poslao poruku, karakterističnu za lagodno poigravanje idejama i pričom koje će obeležiti naš rad na tom projektu:

Imam opštu zamisao i nadam se da će ona izazvati interesovanje za kojim težimo. Hajde da to uredimo tako da kulminira zimskim bekstvom i poterom preko Alpa, u samotnim okolnostima i uprkos svim upozorenjima. Uputimo se u sve užase i opasnosti takve pustolovine u najstrašnijim mogućim uslovima, bilo u bekstvu ili pokušaju da se neko pristigne (rekao bih da će biti ovo potonje), s tim da od tog bekstva ili pristizanja zavise ljubav, prosperitet i osvetnička pravda u priči. Tu se možemo zanimati utvarama, živopisnom okolinom, okolnostima vezanim za vreme i prilike koje oduzimaju dah, i smisliti sve tako da nastupi moćni vrhunac kako god nam volja. Ako to budeš imao na umu, kao što ću imati ja, goneći usput pripovest prema tome, postići ćemo pravu lavinu snage u njoj i sručiti je svom silinom čitaocima na glavu.

Ali ni krajem septembra još nismo imali lavinu i Dickens je mogao samo da izvesti kako trčkara „*brzinom kolica koja gura kakav grinički penzioner*“ te da, baš kao i ja, radi „*sporo kao puž...*“, ali zajednički rad u Gadshilu ubrzao je ritam naših zasebnih i prepletenih pripovesti i podigao naš entuzijazam na viši nivo.

Petog oktobra, vratio sam se u majčinu seosku kuću, gde sam uživao u dobrim obrocima i osećaju da se nazire kraj našeg zajedničkog poduhvata. Tamo mi je stigla sledeća Dikensova poruka:

Spasao sam Margaritu i ostavio da Vendejl – kako bi je poštedeo – kaže da je to bila nesreća u oluji i ništa više od

toga. Uzgred, Obenrajzera je Vendejl posekao, i to njegovim bodežom. To za slučaj da ti treba za ožiljak. Ako ti ne treba, nema veze. Nimalo ne sumnjam da će moj probni otisak Planinske pustolovine biti pun grešaka, pošto mi rukopis nije naročito čitak. Ali ti ćeš već shvatiti šta sve to znači. Rasplet sagledavam prilično kao i ti – s tim da još nemam daljih dodataka. Razmotriću to sa Obenrajzerom (samoubistvo, možda?). Moja Margarita je sasvim odana svom ljubavniku. Kad god mi javiš da si spreman, ugovorićemo sastanak ovde, da prionemo na posao.

Pitam se, dragi čitaoci, jesu li posle više od jednog veka te radne beleške razmenjene između dva profesionalna pisca uopšte značajne? Vrlo malo, pretpostavljam, ali ako imamo u vidu Dikensovu slavu, čak i za mog života, možda bi te žurno naškrabane i tajanstvene poruke mogle jednog dana zainteresovati kakvog neuglednog izučavaoca. Može li se isto reći i za poruke koje sam ja slao Dikensu? Avaj, to nikada nećemo znati, pošto je Dickens i dalje redovno spaljivao sva pisma koja su mu stizala, nastavivši – kako se ispostavilo – neprekidno uništavanje prepiske s kojim je započeo u jesen 1860.

Tog istog petog oktobra, prve subote u novom mesecu, vratio sam se kući na Gloster plejsu broj devedeset – premda Kerolajn nisam najavio povratak ni pismom ni telegramom – i kako stigoh kasno, ustanovih da je većina soba u novom domu neosvetljena, i otkrih da Kerolajn večerava u kuhinji s nepoznatim muškarcem.

Priznajem da sam bio zaprepašćen, ako već ne i besan. Kerolajn mi se osmehnula sa svog mesta za stolom – sluge su te večeri bile odsutne – iako sam video da je porumenela od vrata pa naviše, iza ušiju i po obrazima.

„Šta je ovo?“, upitao sam tog čoveka. „Ko ste vi?“

Bio je mršav, žučkaste puti, nizak, neupečatljiv, sitna lasica od čoveka, u sakou od obične pamučne tkanine. Sve je na njemu

bilo obično. Ustao je i zaustio da mi odgovori, ali pre nego što je išta stigao da proslovi, ja sam rekao: „Čekajte, ja vas poznajem... Uposlio sam vas pre mesec dana. Klou, zar ne? Ili tako nešto. Vi ste vodoinstalater.“

„Džozef Klou, gospodine“, odgovorio je kao da ima polipe u nosu, s prizvukom cviljenja. „I tako je, uposlili ste me, gospodine. Danas smo baš završili poslednje instalacije na spratu, a vaša kućepaziteljka, gospođa G., bila je toliko ljubazna da me pozove da ovde večeram, gospodine.“

Zgromio sam pogledom svoju „kućepaziteljku“, ali ona mi se samo osmehnula. Kakav bezobrazluk! Upravo sam pozajmio i potrošio neverovatnih osamsto funti da bih tom drskom bagažu kupio jednu od najotmenijih kuća blizu Portman skvera, a ona mi iza leđa ugovara sastanak sa običnim majstorom u mojoj rođenoj kući!

„Vrlo dobro“, rekao sam i osmehnulo se Kerolajn s porukom: *s tobom ću se razračunati kasnije.* „Svratio sam samo da uzmem nešto čistog rublja. Idem u svoj klub.“

„Vaša kućepaziteljka se izvrsno snalazi s patkom“, rekla je ta persona. Da sam primetio ikakav trag bezobrazluka ili sarkazma, jamačno bih ga udario, ali njegov komentar je zvučao nedužno.

„Otac gospodina Kloua ima destileriju, a on ima udeo u njoj“, rekla je Kerolajn, drska do kraja. „Doneo je odličan šeri da proslavimo svršetak.“

Klimnuo sam glavom i popeo se na sprat. Imao sam dovoljno rublja u koferu. Došao sam bio da obnovim zalihu laudanuma iz velikog krčaga. Napunio sam putničku pljosku, ispio dve pune velike čaše, prišao komodi, zavukao ruku ispod rublja u fioci i pronašao napunjeni pištolj koji mi je Hačeri poklonio pre toliko vremena.

Zar bi me neko krivio ako bih ubio i Kerolajn i njenog mršavog, brkatog, prljavog ljubavnika vodoinstalatera? Taj čovek je verovatno bio u mom krevetu u mom novom domu pre mene samog – ili se tome u najmanju ruku izvesno nadao.

Ali opet, shvatio sam, za sav svet, Kerolajn G. je zaista bila moja kućepaziteljka, a ne moja žena. Svakako sam imao pravo da ubijem Džozefa Kloua kao uljeza, ali malobrojne bi porote ili sudije uvidele da sam opravdano ubio gospodina koga je moja kućepaziteljka pozvala na večeru u kuhinji. Kakav revnosni tužilac mogao bi kao dokaz priložiti čak i taj prokleti šeri.

Osmehujući se mračno, odložio sam pištolj, napunio kofer odećom reda radi, proverio da li mi je pljoska zapušena, izašao na ulazna vrata i pošao da prenoćim u klubu. Nisam se vraćao u zadnji deo kuće da ponovo proverim šta radi Kerolajn – koja je u svetlosti sveća izgledala rumeno i ljupko, uprkos poodmaklim tridesetim godinama – ili njen vodoinstalater-lasica, mogući budući ljubavnik i muž.

Kada sam došao u svoj klub, zviždukao sam, dobro raspoložen. Već sam uviđao kako bih mogao da iskoristim gospodina Džozefa Kloua na svoju dobrobit.

Dikens i ja smo dovršili *Bez prolaza* krajem oktobra, nedeljama kasnije nego što smo predviđali. Ja sam bio zadužen za prava na reprinte i pregovarao sam s Frederikom Čapmanom, ali je Džordž Smit iz kompanije *Smit i Elder* dao bolju ponudu, tako da sam prava smesta preneo njemu.

I Dickens i ja smo uviđali da pripovest *Bez prolaza* ima pozorišni potencijal i pošto je u to vreme svaki lopov sa pozornicom i nekoliko glumaca mogao prvi dramatisovati materijal i tako ga ukrasti, odlučili smo da preduhitrimo sve potencijalne lopove i da priču dramatisujemo sami. Dickens je – u žurbi da privede kraju sve tekuće poslove kako bi mogao otići u Ameriku – ispričao scenario u grubim crtama našem zajedničkom prijatelju, glumcu i impresariju Fehтеру, a mene zadužio da obavim težak posao adaptacije pošto on napusti zemlju.

Krajem oktobra, visoka kuća na Gloster plejsu broj devedeset bila je dovršena na moje zadovoljstvo – čak i vodoinstalaterski

radovi – a Kerolajn i ja smo priredili večeru za useljenje koja je istovremeno bila oproštajna zabava za Dikensa, jer je trebalo da otplovi za Ameriku 9. novembra. Anagažovao sam za to izvrsnu francusku kuvaricu – ona će sledećih godina polovinu svog radnog vremena provoditi u našoj službi, premda neće stanovati u kući – i aktivno sam učestvovao u pripremi jelovnika te nadzirao pripreme.

Prijem je bio veoma uspešan i tek prvi od mnogih u novom domu na Gloster plejsu.

Nekoliko dana kasnije, 2. novembra, ja sam bio jedan od stjuarda na ogromnom i mnogo zvaničnijem oproštajnom banketu koji je za Dikensa priređen u dvorani slobodnih zidara. Pozvano je 450 gostiju, krem londonske umetnosti, književnosti i glumišta – sve muškarcima, naravno – i oni su se tiskali u glavnoj dvorani, dok je stotina žena (uključujući i podlu, ali ljupku Kerolajn G. te Dikensovu svastiku Džordžinu i kći Meri) sedelo izdvojeno na galeriji za dame, premda im je bilo dopušteno da se potom pridruže muškarcima na kafi. Kerolajna kći Keri, sada gotovo sedamnaestogodišnjakinja, takođe je te noći bila tamo. Onako nervozan, dvaput sam pisao organizatorima kako bih bio siguran da su uslišili moj zahtev i poslali pozivnice tim dvema damama.

Orkestar garde grenadira svirao je te noći s drugog balkona. Jedan od gostiju iznenađenja bio je Dikensov sin Sidni, mornar čija je lađa pristala u Portsmutu dve noći ranije. Britanske i američke zastave krasile su glavnu obedovaonicu, a na svim oplatama iznad dvadeset lukova ukrašenih zlatnim lovorovim vencima stajali su naslovi pojedinih dela Čarlsa Dikensa. Lord Liton, kome je sada bilo šezdeset četiri godine ali je izgledao dvostruko stariji, predsedavao je te večeri i nadzirao kako sve protiče, kao ptica grabljivica prodornih očiju, u sasvim crnom svečanom odelu.

Kada je Dickens konačno ustao da nešto kaže posle niza sve preuveličanih govora hvale, najpre je zamučao, a onda i

zajecao. Pošto je konačno progovorio, bio je rečit, ali ne toliko rečit, saglasili su se mnogi, kao njegove suze.

Priznajem, sedeo sam te večeri za glavnim stolom dok mi se u glavi vrtelo od vina i dodatno okrepljujuće doze laudanuma, i pitao se šta bi rekli svi ti slavni gosti – vrhovni sudija lord Kobern, ser Čarls Rasel, lord Hoton, pravo jato kraljevskih akademika, lord-gradonačelnik Londona – da su videli kao ja kako Dickens silazi u kanalizaciju Donjeg grada. Ili da su iole podozrevali o mogućoj sudbini Edmonda Dikensona.

Možda ih za to ne bi ni bilo briga.

Dana 9. novembra, otišao sam u Liverpul sa Kerolajn i Keri da ispratim Dikensa na put za Ameriku.

Pisac je dobio prostranu kabinu drugog oficira na palubi *Kube*. (Keri me je kasnije pitala gde će drugi oficir spavati tokom plovidbe i morao sam da priznam kako pojma nemam.) Za razliku od većine prostorija na lađi, ta kabina je imala i vrata i prozor koji se mogao otvoriti kako bi se uživalo u svežem morskome vazduhu.

Dikens je bio razdražljiv i rastrojen tokom naše kratke poseite i samo sam ja znao zašto. A znao sam to samo zahvaljujući svom stalnom druženju sa inspektorom Fildom.

Uprkos tome što je pre četvrt veka iz prve ruke upoznao puritansku i konzervativnu prirodu Amerikanaca, Dickens neka-ko još nije bio odustao od svoje namere da povede i Elen Ternan u Ameriku kako bi mu pravila društvo na turneji, možda pod maskom Dolbijeve pomoćnice. Naravno, to nikako nije moglo proći, ali Dickens je zaista bio beznadežno romantičan kad su posredi takve fantazije.

Nije trebalo da znam za to, ali Jedinstveni je uredio s Vilsonom u redakciji časopisa da pošalje šifrovani telegram mladoj glumici sa uputstvima šta da radi kada Dickens stigne u Novi svet. Poruka koja glasi „Sve dobro“ značila bi da pohita koliko sledećom lađom u Ameriku, a troškovi će biti plaćeni s računa koji je Dickens ostavio pod Vilsonim nadzorom. Nevoljna šifra

„Bezbedno i dobro“ kazivala bi da ostane na kontinentu, gde će s majkom provoditi odmor i čekati glas o svojoj sudbini.

U srcu – ili je možda prikladnije reći: „u racionalnoj glavi“ – Dickens je morao znati tog lepog dana 9. novembra, kao što sam znao ja čim sam od inspektora Filda čuo za taj budalasti plan, da će Elen preko Vilsa dobiti poruku „Bezbedno i dobro“, sa stvarnim značenjem: „Usamljen ali pod neprestanim, neprekidnim nadzorom namrštenog, nametljivog, osuđujućeg oka američke javnosti.“

Bili smo uzbuđeni dok smo se pozdravljali. Dickens je bio svestan koliko mi je posla ostavio da dovršim – čitanje probnih otisaka i reviziju *Bez prolaza* te dramatizaciju i pozorišnu postavku s Fehterom – ali nije samo to izazivalo uzbuđenje. Čim smo Keri, Kerolajn i ja sišli s mostića za ukrcavanje, vratio sam se u prostranu kabinu drugog oficira sa izgovorom da sam zaboravio rukavicu. Dickens me je očekivao.

„Molim se Bogu da Drud ne pođe za mnom u Ameriku“, šapnuo je dok smo se ponovo rukovali u znak pozdrava.

„Neće“, odvratio sam sa sigurnošću koju nisam osećao.

Kada sam se okrenuo da pođem, pomislivši kako je moguće – verovatno, čak – da nikada više neću videti svog prijatelja Čarlsa Dikensa – on me je zaustavio.

„Vilki... u razgovoru s Drudom u tvojoj radnoj sobi devetog juna, onom koji ne pamtiš... neophodno je da te upozorim...“

Nisam mogao da se pomerim. Krv kao da mi se sledila, a taj led kao da je prodirao u same moje ćelije.

„Pristao si da budeš Drudov biograf ako se meni nešto dogodi“, kazao je Dickens. Činilo se da mu je muka iako je *Kuba* još bila čvrsto privezana za dok u liverpulske luci i ni najmanje se nije ljuljala. „Drud je zapretio da će ubiti i tebe i svu tvoju porodicu ako ne ispuniš to obećanje... baš kao što je, iznova i iznova, priprećivao da će ubiti mene i moje. Ukoliko on sazna da sam otišao u Ameriku kako bih mu pobegao, a ne kako bih razgovarao s tamošnjim izdavačima o toj biografiji...“

Minut kasnije, ustanovio sam da mogu da trepnem. Posle još jednog minuta, mogao sam da progovorim. „Ne brini nimalo zbog toga, Čarlse“, rekao sam. „Želim ti uspešnu turneju čitanja po Americi. Vрати nam se zdrav i čitav.“

Izašao sam iz kabine i sišao niz mostić prema Keri koja je čekala, i nadurenoj, zabrinutoj Kerolajn.

DVADESET ČETVRTO POGLAVLJE

U mesecu po Dikensovom odlasku za Ameriku, osećao sam se gotovo kao da mi je ponovo umro otac. Nije to bila sasvim neprijatna senzacija.

Nikad nisam imao više posla. Dickens ne samo što mi je ostavio revizije i probne primerke *Bez prolaza* već me je zadužio i za čitav božićni broj časopisa *Preko cele godine*. To je dovelo u nepriliku našeg prijatelja Vilijama Henrija Vilsa – drugokomandujućeg posle Jedinstvenog u redakciji, koji je od samog početka potpuno bio protiv Dikensovog odlaska u Ameriku – ali Vils, oduvek odani vojnik, ubrzo se privikao na to da bude drugokomandujući posle *mene*. Kako je novembar odmicao, sve sam više bivao u redakciji časopisa – a uz to je Dickens zahtevao da redovno obilazim Džordžinu, Meri i Kejti u Gadshilu (takođe, bilo mi lakše da tamo uređujem i radim na *Mesečevom kamenu*, a i moj je brat Čarli takođe uglavnom stalno bio tamo), ubrzo sam pre živio životom Čarlsa Dikensa nego životom Vilkijsa Kolinsa.

Kerolajn je bila sklona da se saglasi s tom procenom, mada ne sa onoliko naklonosti i humora koliko sam ja očekivao, i bila je sklona zapodevanju svađa sa mnom kad god bih sastavio nekoliko dana na Gloster plejsu broj devedeset. Kako smo se